

## רב החבל

### Over goede kapiteins en zinkende schepen

In het eerste hoofdstuk van het Bijbelboek Jona is een centrale rol weg gelegd voor de kapitein. In de haast om bij de bekende vis te komen leest men daar al snel overheen. Het verhaal is bekend en kan hier in hoofdlijnen worden weergegeven.

God (de Hebreeuwse tekst gebruikt steeds de Godsnaam JHWH) roept de profeet Jona op om naar Nineve te gaan en haar het oordeel over haar kwaad aan te zeggen. Jona weigert echter dienst en vlucht weg, de andere kant op. Hij gaat scheep in een schip dat hem naar Tarsis, een stad ver in het Westen, zal voeren. God houdt hem tegen door een storm op zee te veroorzaken. Het schip dreigt te vergaan, ondanks de inspanningen van de zeelieden. Dan komt de kapitein in actie. Hij zoekt Jona op.

In Jona 1:6 lezen we: “De kapitein kwam bij hem en zei tegen hem: ‘Hoe kunt u zo diep in slaap zijn! Sta op, roep uw god aan! Misschien zal die god aan ons denken, zodat wij niet vergaan!’”

Dat is alles wat we vernemen over deze zeeman, maar het zegt genoeg. Hij toont initiatief en inzicht. Om te beginnen heeft hij de tegenwoordigheid van geest om zich niet helemaal te laten meesleuren door de nood van dat moment. Hij verlaat het dek. Dat doet hij niet om zich lafhartig in veiligheid te stellen, zoals onlangs de kapitein van een gestrand cruiseschip. Hij gaat integendeel op onderzoek uit in het ruim. Ook daarin is hij overigens de genoemde kapitein van het reusachtige pleziervaartuig ten voorbeeld. Onze kapitein treft daar de profeet Jona in een diepe slaap. Hij maakt hem wakker. Zo voorkomt hij in ieder geval dat Jona kansloos ten onder zou gaan bij een eventuele schipbreuk. Veel belangrijker echter is de oproep van de kapitein: “Sta op en roep”. Dat zijn precies dezelfde woorden die God gebruikte om Jona te bewegen naar Nineve te gaan en daar zijn boodschap te brengen. Men zou kunnen zeggen dat God de kapitein gebruikt om zijn woorden te onderstrepen. De kapitein is zich daarvan niet bewust, maar Jona zal het ongetwijfeld hebben begrepen. Overigens zal hij pas na de derde keer dat hij die woorden hoort (in 3:1) gehoorzamen.

Intussen zorgt het voor het schip en zijn bemanning wel voor de gewenste ommekeer. Nu Jona er bij betrokken wordt, kan de oorzaak van het gevaar worden onderkend en wordt de dreiging uiteindelijk ook afgewend. Het schip is behouden. De kapitein heeft zijn werk goed gedaan.

We weten weinig over deze kapitein. We kennen zijn naam niet, alleen zijn functie. De term die in het Hebreeuws wordt gebruikt, רב החבל (*rav hachoveel*), betekent letterlijk “hoofd van de zeelieden”. We vinden die alleen hier vermeld in de Hebreeuwse Bijbel. Dat hoeft niet te verbazen. Israël kende nauwelijks zeevaart. Eén van de weinige andere Bijbelteksten over dit onderwerp is het fraaie lied over Tyrus in Ezechiël 27. Tyrus stond samen met Sidon bekend als een welvarende Phoenicische

handelsstad. Het had zijn rijkdom vooral te danken aan de handel via zee. De profeet beschrijft de door hem aangekondigde ondergang van de stad als een schipbreuk. Hij gebruikt daarbij verschillende termen voor de mensen aan boord, met name het ook in Jona 1:6 gebruikte woord voor zeeman (הַחֲבֵל) komt er regelmatig in voor (Ez. 27: 8, 27, 28 en 29). Verder komen we het niet meer tegen in de Hebreeuwse Bijbel. In het lied van Ezechiël overkomt de zeelui wat hun collega's in het verhaal van Jona bespaard is gebleven: "zij zinken weg in het hart van de zee" (Ez. 27:27).

Wat bij vergelijking van deze twee teksten opvalt is dat in Ezechiël 27 de kapitein ontbreekt. Zonder hun *rav* zijn zij reddeloos verloren. Dat geeft te denken.

Al eerder werd terloops verwezen naar de kapitein van het cruiseschip Costa Concordia dat op 13 januari 2012 op de rotsen liep voor de Italiaanse kust. Er is veel gespeculeerd over het optreden van de kapitein. Op het beslissende moment lijkt hij te hebben gefaald. Voor een zinkend schip is het kordate optreden van het "hoofd der zeelieden" van levensbelang. Wat dat precies inhoudt is niet bij voorbaat en in zijn algemeenheid te zeggen. De stuurman aan wal weten doorgaans niet veel meer te bedenken dan dat vrouwen en kinderen eerst van boord moeten en de kapitein het laatst. De ware kapitein zal met tegenwoordigheid van geest op het juiste moment creatief en doortastend zijn op een wijze die in elke situatie weer anders zal zijn.

Wat te denken van de *rav* van het illustere dispuut Exodus? Het schip dreigt te vergaan. Moet hij het laten gebeuren en slechts toezien dat er niemand ongezien mee ondergaat? Of is er wellicht in een uithoek van het ruim nog inspiratie te vinden? Moet hij wellicht afdalen en speuren in het verleden en wakker roepen wat daar ligt te slapen om een ommekeer te bewerkstelligen?